

**Разовій раді для проведення захисту дисертації
на здобуття ступеня доктора філософії з галузі
знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
(ДФ 35.725.074) у Львівському державному
університеті внутрішніх справ
(79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26)**

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
ПРИТИКИ Юрія Дмитровича
на дисертацію ВОРОБЕЛЬ Уляни Богданівни на тему
«Закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному
судочинстві», подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

**Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами,
планами, темами.** У сучасному світі правосуддя розглядається як одне з
важливих досягнень цивілізації. Це об'єктивно необхідна соціально-політична
підсистема, яка забезпечує права і свободи людини та підтримує соціальне
прагнення до справедливості, тому до цього потрібно підходити з двох позицій:
а) розглядати судове правозастосування як особливий вид вирішення правового
конфлікту; б) розцінювати цей вид держаної діяльності як об'єктивно необхідну
соціально-політичну підсистему, покликану забезпечити реалізацію
суб'єктивного права, створювати у громадян відчуття соціальної
справедливості. Саме цими ознаками пояснюється, чому функція правосуддя
найбільш ефективно може здійснюватися лише державою в особі таких
суб'єктів цивільного процесу, якими є суди загальної юрисдикції. Звичайно,
правосуддя повинно поєднувати в собі як правові, так і соціальні ознаки, тому

правосуддя – це форма здійснення судової влади, в межах якої реалізуються також усі інші напрямки судової діяльності.

Завданням цивільного судочинства відповідно до ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Як правило, таке завдання досягається шляхом розгляду та вирішенням судом цивільної справи щодо суті заявлених вимог. Проте в силу певних обставин, суд не завжди може завершити розгляд справи ухваленням рішення, яким вирішується спір між сторонами, визначається їхні права та обов'язки. У таких випадках розгляд цивільних справ завершується закриттям провадження у справі або залишенням позову без розгляду. Обидві ці форми закінчення розгляду справи без ухвалення рішення суду, у випадку застосування будь-якої із них, стосуються таких основних прав осіб як: право на звернення до суду за судовим захистом та право на судовий захист. А тому закінчення розгляду цивільних справ без ухвалення рішення суду завжди викликає жвавий інтерес як серед теоретиків, так і практиків.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Воробель Уляни Богданівни на тему «Закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві» має комплексний характер, відзначається теоретичною та практичною значимістю розв'язуваних проблем, характером обговорюваних питань, потребам приведення чинного цивільного процесуального законодавства відповідно до міжнародних стандартів.

Важливість теми дисертаційного дослідження підтверджується включенням її до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ на 2020–2023 роки «Проблеми правового регулювання приватних відносин в умовах гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу» (номер державної реєстрації: 0120U102681).

Аналіз структури та змісту дисертації. Структурно дисертаційне дослідження відповідає усім вимогам, які пред'являються до такого роду робіт. Архітектоніка роботи визначена таким чином, що дисертантка досліджує тему дисертації, рухаючись від питання загального, для розуміння її характеру, до питань, що стосуються аналізу окремих підстав закриття провадження у справі та залишення позову без розгляду, що дозволяє авторці в основному повно та всебічно розкрити предмет дослідження. У вступі дисертанткою обґрунтовано актуальність теми дослідження, окреслено ступінь її наукової розробки; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами; визначено мету, завдання, об'єкт та предмет, методи дослідження; сформульовано основні наукові положення, які характеризуються науковою новизною або її елементами і які виносяться на захист; висловлено бачення дисертантки щодо впровадження результатів дослідження та дана характеристика їх апробації, означено структуру і обсяг роботи.

Метою дослідження авторкою визначено комплексне дослідження інституту закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві, аналіз судових помилок і причин, що їх породжують, виявлення й усунення колізій та прогалин у правовому регулюванні цього цивільного процесуального інституту, розробка пропозицій щодо вдосконалення чинного цивільного процесуального законодавства України та підвищення ефективності його застосування. Для досягнення наведеної мети було виокремлено достатню кількість завдань (дев'ять), які на підставі тексту дисертації та висновків до роботи були успішно вирішені, оскільки завдяки цьому запропоновано розв'язання теоретичних та практичних питань, пов'язаних із удосконаленням застосування інституту закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві.

Розділі 1. «Теоретико-методологічні основи дослідження інституту закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві» присвячений дослідженню поняття, процесуально-правової природи та значення закінчення розгляду цивільних справ без ухвалення судового рішення щодо суті

заявлених вимог, проаналізовано існуючі в доктрині цивільного процесуального права класифікації підстав закриття провадження у справі та залишення заяви без розгляду та запропоновано власну систему їх класифікації.

Розділ 2. «Закриття провадження у справі» присвячений аналізу особливостей закриття провадження у справі з підстав, які свідчать про неправомірність відкриття провадження у справі, у зв'язку із відсутністю у позивача (заявника) передумов реалізації права на звернення до суду; особливостей застосування підстав закриття провадження у справі, які свідчать про недоцільність продовження розгляду справи, у зв'язку з добровільним урегулювання учасниками справи правової вимоги після відкриття провадження у справі; особливостей закриття провадження у справі з підстави, яка свідчить про неможливість продовження розгляду справи з незалежних від учасників цивільної справи чи суду обставин.

Розділ 3 «Залишення справи без розгляду» спрямований на дослідження особливостей залишення справи без розгляду у разі застосування підстав, які свідчать про неправомірність виникнення провадження у справі, у зв'язку із порушенням позивачем (заявником) умов реалізації права на звернення до суду; особливостей застосування підстав залишення справи без розгляду, які свідчать про недоцільність продовження розгляду справи, у зв'язку із волевиявленням одного із учасників справи про закінчення провадження у справі; правових аспектів застосування підстав залишення справи без розгляду, які свідчать про неможливість продовження розгляду справи, у зв'язку із виявленням сторонами або однією із них бажання змінити орган уповноважений на розгляд і вирішення справи, а також колізій та прогалин правового регулювання підстав залишення справи без розгляду, які свідчать про невиконання одним із учасників справи покладеного на нього цивільного процесуального обов'язку.

Робота містить чотири додатки, серед яких список публікацій здобувачки за темою дисертації та акти впровадження дисертаційної роботи У. Б. Воробель у навчальну та практичну діяльність.

Оцінка методології дослідження. Обґрунтованість наукових положень дисертації забезпечується застосуванням сучасних методів наукового дослідження. Здобуті дисертанткою результати базуються на комплексному використанні методів наукового пізнання, які в своєму логічному поєднанні дають змогу всебічно розглянути проблематику правового регулювання інститут закінчення провадження без ухвалення рішення суду у цивільному судочинстві України.

Методологічним підґрунтям роботи стала сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: метод моделювання, порівняльно-правовий та системно-структурний метод, формально-логічний метод, метод абстрагування та узагальнення.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, у своїй більшості є обґрунтованими, аргументованими та переконливими. Автором для обґрунтування своїх висновків, пропозицій та рекомендацій використано великий обсяг літературних джерел, серед яких нормативно-правові акти різних держав, теоретичні джерела різних часів, судові рішення.

Структура дисертаційного дослідження логічно побудована та характеризується чітким змістовним наповненням. Правильно побудований план дисертації дозволив її автору досить повно і всебічно дослідити питання, виконати завдання і досягнути мети дослідження. Обґрунтованість власних наукових результатів підтверджується і тим, що автор робить висновки на підставі аналізу й зіставлення поглядів і концепцій інших науковців, вдало ілюструє результати судової практики.

Одержані результати є науково обґрунтованими, достовірними та підтверджуються сучасними та взаємодоповнюючими методами досліджень.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження визначається тим, що дисертація У. Б. Воробель є першим в Україні комплексним

дослідженням інституту закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві.

Вимогам щодо наукової новизни відповідає низка сформульованих дисертанткою положень, які винесені на захист. Зокрема, авторкою:

– зроблено висновок, що інститут закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві має множинну правову природу, котра зумовлена різновекторністю самих підстав застосування цього цивільно-процесуального інституту. Однак, попри таку різноманітність у визначенні правової природи цього інституту простежується органічна єдність та взаємозв'язок всіх його проявів (стор. 42–43);

– аргументовано положення про те, що процесуально-правова природа інституту закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві виключає можливість закінчення провадження без ухвалення рішення суду одночасно за декількома підставами (стор. 45–46);

– встановлено, що, у випадку наявності декількох підстав для закінчення розгляду справи без ухвалення рішення, суд має надавати пріоритет застосуванню тієї підстави, якою він усуне помилки, допущені ним під час вирішення питання про відкриття провадження у справі (стор. 53);

– запропоновано класифікувати як підстави закриття провадження у справі, так і підстави залишення заяви без розгляду за таким критерієм як функціональна спрямованість обставини, що становить підставу застосування кожного із цих інститутів (стор. 50–52);

– аргументацію положення про те, що у випадку, коли позов, який пред'явлений, тотожний тому, що знаходиться у провадженні третейського суду, який компетентний вирішити цю справу, суд також має залишати справу без розгляду (стор. 117);

– зроблено висновок, що інститут відкликання позовної заяви охоплює не лише можливість відмови від продовження судового процесу розгляду справи, але й також можливість відмовитися від порушення самого судового процесу (стор. 142);

– визначено, що, у випадку відкликання заяви органами або особами, яким законодавством надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, суд зобов'язаний відкласти розгляд справи і повідомити позивача про такі дії та, лише у разі, якщо позивач сам не виявить бажання брати участь у судовому розгляді справи, залишати заяву без розгляду з цієї підстави (стор. 143–144);

– обґрунтовано, положення про те, що характер причин невиконання позивачем покладеного на нього обов'язку щодо забезпечення витрат відповідача при розгляді судом питання щодо застосування судом п. 10 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, має ключову роль та має відображатися у законодавчій конструкції застосування судом цієї підстави (стор. 178).

Перелічені наукові положення є основними, найбільш значущими, викладені несуперечливо з урахуванням ступеня їхньої новизни. Стиль їх викладення дозволяє усвідомити зміст і новизну у порівнянні з раніше висловленими у науці цивільного процесуального права підходами щодо питань, які є предметом даного дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові результати дисертації відображено у 21 науковій публікації, серед яких 5 – у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань категорії «Б», 1 стаття – у зарубіжному науковому періодичному виданні, 15 тез доповідей на конференціях та науково-практичних заходах.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності у повному обсязі, що підтверджується наступним.

Ознайомлення з представленою роботою дає підстави стверджувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих в дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до такого виду робіт. При

використанні в роботі ідей, тверджень, відомостей містяться посилання на згадані авторкою у тексті джерела інформації. Надано повну, достовірну інформацію про використання результатів наукової діяльності, а також використані методики досліджень.

У рецензованій дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного авторкою дисертаційного дослідження.

Практичне значення отриманих авторкою дисертації результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані за різними напрямками у:

– науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження інституту закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві, аналізі судових помилок і причин, що їх породжують, виявлення та усунення колізій та прогалин правового регулювання цього цивільного процесуального інституту;

– правотворчому процесі – під час вдосконалення чинних та розроблення нових правових приписів щодо закінчення провадження без ухвалення рішення суду у формі закриття провадження у справі та залишення позову без розгляду;

– правозастосовній діяльності – для вдосконалення організаційно-правових засад діяльності органів судової влади в процесі застосування правових положень, що врегульовують процедуру закінчення розгляду цивільних справ без ухвалення судового рішення щодо суті заявлених вимог (Акт впровадження в практичну діяльність Козівського районного суду Тернопільської області № б/н від 12 червня 2023 року та Акт впровадження результатів реалізації дисертації у діяльність Вінницького апеляційного суду № б/н від 15 червня 2023 року);

– навчальному процесі – при викладання навчальних дисциплін «Цивільне процесуальне право», «Виконавче провадження» та «Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України», під час підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів ступенів

вищої освіти «бакалавр» та «магістр» (Акт впровадження результатів дисертації в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ № 55 від 08 червня 2023 року).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи актуальність проведеного дисертанткою дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність, високий науково-теоретичний рівень та практичну значущість його результатів, слід висловити деякі зауваження щодо окремих дискусійних положень роботи, які потребують уточнення та додаткової аргументації.

1. У змісті дисертаційного дослідження здобувачка висловлює тезу про те, що процесуально-правова природа інституту закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві виключає можливість закінчення провадження без ухвалення рішення суду одночасно за декількома підставами, мотивуючи це тим, що наявність хоча б однієї з обставин, що є підставою для закінчення розгляду справи без ухвалення рішення щодо суті заявлених вимог є підґрунтям припинення усіх процесуальних дій у справі та унеможлиблює їх подальший розвиток. Тому, застосування хоча б однієї з підстав закінчення провадження без ухвалення рішення суду виключає можливість застосування всіх інших, а якщо такі підстави належать до різних його форм то поготів (стор. 45-46). Загалом погоджуючись із аргументацією авторки щодо неможливості закінчення провадження у справі одночасно за кількома підставами, вважаю, що доцільно було б також в мотивувальній частині ухвали згадати про наявність інших підстав та обґрунтувати, чому суд застосовує одну із них.

2. Дисертантка, аналізуючи таку підставу закриття провадження у справі як відсутність предмета спору (п. 2 ч. 1 ст. 255 ЦПК України), висловлює позицію, що у разі здійснення сторонами до відкриття провадження у справі дії, чи настання обставин, якщо між сторонами у зв'язку з цим не залишилося не врегульованих питань або самими сторонами врегульовано спірні питання, має розцінюватись саме як відсутність (припинення існування) однієї із

передумов реалізації права на звернення за судовим захистом – юридичної заінтересованості. Та, залежно від того, на якому етапі (стадії) цивільного процесу судом буде встановлено, що предмет спору перестав існувати до моменту звернення особи до суду (відкриття провадження у справі), відповідно, має бути застосована або норма про відмову у відкритті провадження у справі у зв'язку з тим, що така справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (п. 1 ч. 1 ст. 186 ЦПК України), або ж – про закриття провадження у справі у зв'язку з тим, що така справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України). Як аргумент авторка наводить те, що законодавець у ст. 186 ЦПК України серед переліку підстав відмови у відкритті провадження у справі не виокремлює таку підставу як відсутність предмета спору, а, очевидно, сам факт припинення існування предмета спору до відкриття провадження у справі відносить до змісту однієї з уже існуючих підстав закриття провадження у справі (стор. 71–72). Тут варто було б авторці згадати, що на стадії вирішення питання про відкриття провадження суд не може оцінювати обраний позивачем спосіб захисту, обставини справи та докази. Відтак, наявність/відсутність предмета спору також не може визначатися під час відкриття провадження у справі. На цьому наголошує і Велика Палата Верховного Суду у постанові від 31 серпня 2023 року по справі № 990/114/23. Очевидно, тому ЦПК України у ст. 186 серед підстав відмови у відкритті провадження у справі не виокремлює таку підставу як відсутність предмета спору., що навпаки виступає аргументом на користь відповідного трактування наслідків встановлення моменту існування предмета спору.

3. У підрозділі 3.1. «Залишення справи без розгляду з підстав, які свідчать про неправомірність виникнення провадження у справі, у зв'язку із порушенням позивачем (заявником) умов реалізації права на звернення до суду» авторка на стор. 112 зазначає про те, що у разі встановлення судом, що наявність підстав, з якими закон пов'язує можливість звернення до суду органів та осіб, передбачених ст. 56 ЦПК України, не доведена, він мав би залишити

позовну заяву таких учасників цивільної справи без розгляду, постановивши про це відповідну ухвалу. У зв'язку з чим, пропонує ч. 1 ст. 257 ЦПК України доповнити пунктом такого змісту: «у разі недоведення органом чи особою, яким законом надано право звертатись до суду в інтересах інших осіб, наявності підстав такого звернення». З метою уніфікації ЦПК України та дотримання законодавчої техніки, видається більш доцільною була б пропозиція цю підставу викладати аналогічного до того, як вона сформульована у п. 4 ч. 4 ст. 185 ЦПК України, як підстава повернення позовної заяви: «відсутні підстави для звернення прокурора до суду в інтересах держави або для звернення до суду особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи».

4. Дисертантка до умов застосування інституту залишення позову без розгляду у випадку повторної неявки позивача в судове засідання відносить: належне повідомлення позивача про час та місце судового засідання; повторну неявку позивача в судове засідання; ненадходження від позивача клопотання про розгляд справи за його відсутності, а також відсутність поважних причин неявки (стор. 135). Слід зазначити, що відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України, суд залишає позов без розгляду, якщо належним чином повідомлений позивач повторно не з'явився в судове засідання або не повідомив про причини неявки, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає розгляду справи. У зв'язку з цим, потребує конкретизації позиції авторки щодо віднесення до умов застосування п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України такої обставини як відсутність поважних причин неявки позивача в судове засідання.

Наведені зауваження носять переважно дискусійний характер, спрямовані на посилення авторкою її позицій, не знижують загального позитивного враження від роботи і не впливають на високу оцінку її якості і можуть служити напрямками для майбутніх досліджень дисертантки.

Загальний висновок. Дисертація Воробель Уляни Богданівни на тему «Закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею. У

ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають значення для подальшого розвитку науки цивільного процесуального права та вирішують конкретне наукове завдання, яке полягає у розв'язанні теоретичних і практичних проблем інституту закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві.

Дисертація Воробель Уляни Богданівни на тему «Закінчення провадження без ухвалення рішення суду в цивільному судочинстві» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка Воробель Уляна Богданівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри цивільного процесу

Навчально-наукового інституту

права Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

доктор юридичних наук, професор

Юрій ПРИТИКА

Підпис
вченої
Карлаульни
03.10

[Handwritten signature]